

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
2. แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา
3. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
4. ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
5. การบริหารสถานศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพ (Quality Assurance) เป็นศัพท์ทางวิชาการที่วงการศึกษายืมมาจากวงการธุรกิจและอุตสาหกรรม และนำเข้ามาใช้เพื่อการบริหารและจัดการเชิงคุณภาพขององค์กรทางการศึกษา ซึ่งวิวัฒนาการของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพทางอุตสาหกรรม เริ่มจากระบบการบริหารจัดการคุณภาพที่เน้นการตรวจจับ (Detection) อันได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Inspection) และการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ทั้งสองกิจกรรมนี้เน้นพัฒนาความแม่นยำของเครื่องมือ และประสิทธิภาพของเทคนิค ที่ใช้ตรวจจับความผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งจุดอ่อนของการบริหารและการจัดการเชิงคุณภาพแบบนี้ คือ เป็นการลงมือกระทำ หลังจากข้อผิดพลาดหรือปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว ต่อมา จึงมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการเชิงคุณภาพที่เน้นการป้องกันก่อนความผิดจะเกิดขึ้น (Preventive) ได้แก่ การประกันคุณภาพและการจัดการเชิงคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management) (กรมวิชาการ. 2546 : 13)

สำหรับความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความหมายไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ คือ

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 : 2) กล่าวถึง การประกันคุณภาพการศึกษา ว่าเป็นวิธีการ หรือกลยุทธ์ที่กำหนดแนวปฏิบัติ หรือแนวทางในการดำเนินงานในการจัดการศึกษา ที่จะ เป็น หลักประกันว่า นักเรียนจะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 5) กล่าวถึง ความหมาย ของการประกันคุณภาพการศึกษากับการควบคุมคุณภาพว่า สองคำนี้มักจะใช้แทนกันอยู่เสมอ ความแตกต่างของคำทั้งสองคำนี้ ขึ้นอยู่กับการสื่อความหมาย ถึงวิธีการจัดการ ในเรื่องคุณภาพ การควบคุมคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการแก้ไข ขณะที่การประกันคุณภาพมีแนวคิด อยู่บนพื้นฐานของการป้องกัน ในด้านการให้คำนิยามของคำว่า คุณภาพ สำหรับการควบคุม คุณภาพ ให้ความหมายว่า เป็นเรื่องของความดี ความงาม ความเป็นเลิศ แต่การประกันคุณภาพ ให้ความหมายของในแง่มุ่งของการบรรลุความต้องการที่แท้จริงของลูกค้ำ (นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม) และสอดคล้องกับวิถีชีวิต การประกันคุณภาพ จึงเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่เปลี่ยนมิติ จากการเป็นผู้มีอำนาจกำหนดคุณภาพและผู้ควบคุม เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เปลี่ยนจากระบบการพึ่งพา มาเป็นอาศัยซึ่งกันและกัน โดยทุกคนรู้และเข้าใจในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบที่ต้องมีส่วนร่วม เปลี่ยนวิธีการทำงาน จากการแสวงหาวิธีการใหม่หลังจาก การสูญเสียเกิดขึ้นแล้ว เป็นการสร้างวิธีการที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นตั้งแต่แรกให้มากที่สุด เพื่อลด โอกาสที่ผลผลิตจะไม่เป็นไปตามคุณภาพที่วางไว้

กรมวิชาการ (2545 : 4) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นมาตรการหนึ่งที่จะ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า สถานศึกษาที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้ อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามที่มาตรฐานกำหนดไว้ ซึ่งถ้ามีการนำหลักการของ การประกันคุณภาพมาใช้ในบริบทของการจัดการศึกษา จะทำให้ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม เกิดความมั่นใจในการดำเนินการของสถานศึกษาที่จะพัฒนานักเรียน คือ ผลผลิตทางการศึกษา ให้มีคุณภาพเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 4) ให้คำจำกัดความของคำว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ว่าหมายถึง การบริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจ ปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้รับ บริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการ โดยตรง คือ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคม โดยรวม ว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมี

ประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา กำหนด

เดเล่ (Dale. 1998 : 3 ; อ้างอิงในกรมวิชาการ. 2545 : 5) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีการวางแผนล่วงหน้า อันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่า สินค้าหรือบริการหนึ่งๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่ได้วางไว้

จากการศึกษา เรื่อง ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวคิดมาจากการจัดการเชิงคุณภาพของสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นการป้องกันก่อนที่ความผิดพลาดจะเกิดขึ้น และหมายถึง การปฏิบัติภารกิจต่างๆ ตามปกติของสถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการ โดยตรง คือ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม คือ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคม โดยรวม ว่าสถานศึกษาจะสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษากำหนด

แนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานและมีความเป็นเลิศ โดยมีหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดไว้ 3 ข้อ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 14 - 15) ดังนี้ คือ

1. รัฐกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบายการบริหาร งานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากร ในจังหวัด และสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท
2. รัฐสนับสนุนให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา
3. สถานศึกษาต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่อนักเรียนและผู้ปกครอง มาตรฐานที่กำหนด และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

และกำหนดกระบวนการดำเนินงาน ที่เป็นกลไกสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การดำเนินงาน 3 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 15) ได้แก่

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต บัณฑิต และกระบวนการ รวมทั้งการดำเนินการจัดทำแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งแผนแม่บท ซึ่งได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษาหรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนระยะสั้น คือ แผนปฏิบัติการประจำปี ที่สามารถพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน และดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามที่สถานศึกษาได้วางแผนเอาไว้

2. การตรวจสอบ แทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่วางไว้ การจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีการนิเทศ ติดตาม ช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังจะต้องหามาตรการ ในด้านการปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษาที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการ หรือแนวปฏิบัติในด้านของการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และการประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวมหรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2546 : 16 - 18) กำหนดแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้กรอบแนวคิดเดียวกันกับแนวทางการประกันคุณภาพของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กำหนดแนวทางในการพัฒนา แก่หน่วยงานทุกหน่วยงานในสังกัด ตั้งแต่ระดับกรม จังหวัด อำเภอ และสถานศึกษา โดยพยายามดำเนินการให้เป็นเรื่องเดียวกันกับการบริหารงานของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีขั้นตอนของกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) ในขั้นตอนนี้ สถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 เตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยพัฒนาบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญ และมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้ง การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและการประกัน

คุณภาพภายนอกโดยวิธีการหลากหลายเพื่อสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชี้แจง การไปศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เป็นต้น

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษาทุกคน รวมทั้ง ผู้เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษาด้วย ในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรภายในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการนี้ มีหน้าที่ในการประสานงาน กำกับดูแล ติดตาม ช่วยเหลือและสนับสนุน ให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีระบบและต่อเนื่อง

1.3 วางแผนและจัดเก็บข้อมูล สารสนเทศภายในสถานศึกษา ทั้งข้อมูลเชิงกายภาพ ได้แก่ ข้อมูลจำนวนอาคารสถานที่ จำนวนบุคลากร เป็นต้น และข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ข้อมูลจุดเด่น จุดด้อยของสถานศึกษา ข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นต้น ซึ่งจะนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้วย

1.4 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา โดยให้สถานศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานระดับสถานศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน สถานศึกษาและท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด

1.5 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยทำการสำรวจความต้องการ หรือความคาดหวังของผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชนที่มีต่อสถานศึกษา และศึกษามาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด รวมทั้ง ศักยภาพของสถานศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นวิสัยทัศน์และเป้าหมายของสถานศึกษา และร่วมกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย กำหนดภารกิจของสถานศึกษา แล้วจึงจัดทำแผนการพัฒนาคูณภาพการศึกษาในระยะยาว อัน ได้แก่ ธรรมนูญสถานศึกษา หรือแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพในระยะสั้น ได้แก่ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ลงนามและรับรองแผนการดำเนินการที่ร่วมกันกำหนดขึ้น

1.6 การดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาต้องดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแผนที่วางไว้ร่วมกัน เพื่อพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุน ให้คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ กิจกรรมตามหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรภายในสถานศึกษา ต้องร่วมกันดำเนินกิจกรรมตามแผนงานและ โครงการให้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การตรวจสอบและปรับปรุงโรงเรียน (Quality Audit & School Improvement) สำหรับในขั้นตอนนี้ สถานศึกษาควรดำเนินการใน 2 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การตรวจสอบภายใน เป็นกระบวนการที่ให้สถานศึกษาทำการตรวจสอบประเมินการทำงานของสถานศึกษาเอง โดยต้องครอบคลุมเป้าหมาย จุดเน้นและภาระงานทั้งหมดตามที่วางแผนไว้ และวิธีการที่นิยมใช้ตรวจสอบภายในของสถานศึกษา ก็คือ การประเมินตนเอง

2.2 การตรวจสอบภายนอก เป็นกระบวนการตรวจสอบ และการสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน โดยถือเป็นการตรวจสอบการดำเนินการภายในสถานศึกษา จากมุมมองของบุคลากรภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงกว่าสถานศึกษา ศึกษาานิเทศก์ ชุมชน และผู้ปกครอง เป็นต้น โดยวิธีการที่นิยมใช้ในการตรวจสอบภายนอก ก็คือ การนิเทศ 100% ซึ่งหลังจากที่ได้มีการนิเทศ จากบุคคลภายนอกสถานศึกษาแล้ว สถานศึกษา จึงนำผลการตรวจสอบมาปรับปรุง แก้ไข และรับการช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ชุมชน ผู้ปกครองและผู้ส่วนเกี่ยวข้องอีกด้วย

และหลังจากที่สถานศึกษา ทำการตรวจสอบภายในและตรวจสอบภายนอก สถานศึกษา จะต้องวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วสรุปผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ในลักษณะของรายงานประจำปี เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ต่อหน่วยงานต้นสังกัด คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องนำผลการดำเนินงานที่ได้ ไปใช้ในการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพในปีการศึกษาต่อไป หรือนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแผนงาน โครงการนั้น ให้ประสบความสำเร็จต่อไป

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) ในขั้นตอนนี้ เป็นการดำเนินการของระดับกรม จังหวัด และอำเภอ ร่วมกันประเมินคุณภาพของสถานศึกษาในสังกัด ตามกรอบมาตรฐานการศึกษาระดับชาติ เพื่อทำการรับรองและจัดระดับคุณภาพของสถานศึกษา รวมทั้งเพื่อติดตามความก้าวหน้าของคุณภาพสถานศึกษาในภาพรวมของประเทศ จังหวัด และอำเภอ

ขั้นตอนในการดำเนินการ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับกระบวนการบริหารของสถานศึกษา โดยสามารถจะนำวงจรการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (PLAN) การปฏิบัติตามแผน (DO) การตรวจสอบการประเมิน (CHECK) และการปรับปรุง พัฒนา (ACTION) มาใช้ในการดำเนินงานได้

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา มีแนวทางในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ จากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ทั้งจากบุคคลภายในและบุคคลภายนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย แนวทางในการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นควบคุมคุณภาพ ขั้นตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพ และขั้นประเมินคุณภาพ

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา ครอบคลุมถึงมวลกิจกรรมและภารกิจทางวิชาการและทางการบริหารจัดการที่มีการวางแผนล่วงหน้า และมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจที่สมเหตุสมผลว่า ผู้เรียนจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่มาตรฐานการศึกษากำหนด ดังนั้น จึงมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการกล่าวถึงหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

กรมวิชาการ (2545 : 5 - 6) กล่าวถึง การออกแบบและการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ว่าต้องยึดหลักการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. คุณภาพการศึกษาในบริบทการประกันคุณภาพ เป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภครวมทั้งภายในและภายนอก
 - 1.1 คุณภาพภายใน หมายถึง ความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะของผู้เรียน ที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับช่วงต่อทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต หรือทุกระดับชั้นเรียน
 - 1.2 คุณภาพภายนอก หมายถึง ความพึงพอใจทางเศรษฐศาสตร์ และสังคมระดับมหัพภาค หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะของผู้เรียน ที่มีความจำเป็นต่อความอยู่รอด และการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของประชาชาติ ในการแข่งขันทางธุรกิจ การค้าและทางเทคโนโลยี ทั้งระดับภูมิภาคและระดับโลก
2. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งระบบของสถานศึกษา และเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกัน ไว้ล่วงหน้าก่อนที่ปัญหาจะเกิด ไม่ใช่การแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าเพื่อตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว
3. การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการสร้างความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชา หลักฐานข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลที่เป็นวิทยาศาสตร์ หลักตรรก และความสมเหตุสมผล
4. การตรวจสอบ การวัดและการประเมินผลในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลป้อนกลับ สำหรับใช้ในการวางแผน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิดหรือการตัดสินให้รางวัลหรือลงโทษ

5. คุณภาพของการออกแบบ (มาตรฐานการศึกษา หลักสูตรและแผนการสอน) และกระบวนการทำงาน (การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา) เป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

6. การประกันคุณภาพการศึกษา เน้นความสำคัญของการสร้างความรู้ ทักษะ และความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

7. การประกันคุณภาพการศึกษา ให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาในทุกกระดับ และความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาและในจังหวัด

วันทยา วงศ์ศิลป์ (2545 : 4) กล่าวถึง หลักการและเงื่อนไขสำคัญบางประการ ในการประกันคุณภาพการศึกษาที่ดีไว้ ดังนี้ คือ

1. การกระจายอำนาจ (Decentralization) สถานศึกษาจะพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างเต็มที่ ต่อเมื่อสถานศึกษาเอง มีความเป็นอิสระเพียงพอที่จะคิด ตัดสินใจ ทั้งในด้านการบริหารงานวิชาการ และการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการจะให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษา ไปยังสถานศึกษา และท้องถิ่นให้มากที่สุด

2. การมีส่วนร่วม (Participation) โดยการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมิน และร่วมรับผิดชอบกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

3. การเสริมสร้างพลัง (Empowerment) โดยสร้างความรู้ ทักษะและความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบในพันธภาระ (Accountability) การศึกษา มิใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่ง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น ดังนั้น จึงต้องสร้างให้ทุกคนมีสำนึกในหน้าที่ของตนที่มีต่อการศึกษา เช่น หน้าที่ของความเป็นพ่อ - แม่ หรือครู เป็นต้น นอกจากนี้ กระบวนการทำงาน และผลงานของสถานศึกษาแห่งนั้น ต้องสามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อ โดยสังคมและประชาชน

5. การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Quality Improvement) การตรวจสอบ ทั้งภายในและภายนอกในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญ

เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิดหรือการตัดสินให้รางวัลหรือให้โทษ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ได้ให้แนวคิดและหลักการในการประกันคุณภาพการศึกษา ว่าการประกันคุณภาพ มีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของการป้องกันไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และผลิตผลไม่มีคุณภาพ ดังนั้น การดำเนินการเพื่อให้มีคุณภาพการศึกษา ควรมีการศึกษาขั้นตอนการดำเนินงานตามแนวคิดและหลักการ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่กำลังพัฒนาอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และการประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าการประเมินภายใน เพราะเป็นการดำเนินการ โดยหน่วยงาน ที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยมและประเมินสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพ อันเป็นการเตรียมความพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (องค์กรมหาชน)

2. แนวคิดตามหลักบริหาร

ตามหลักการบริหารนั้น การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการ หลักการและกระบวนการบริหารเป็นสิ่งที่ใช้ในการทำงาน เพื่อให้งานนั้นประสบความสำเร็จ โดยต้องมีกระบวนการวางแผน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนา ปรับปรุงอยู่เสมอ เพื่อให้การทำงานได้ผลและมีคุณภาพดี อย่างไรก็ตาม ในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และการบริการ ก็มีการใช้กระบวนการนี้ในการบริหารงาน เพื่อพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพของสินค้าและบริการตลอดเวลา ทำให้เป็นที่พอใจของลูกค้า สามารถขายสินค้าได้และมีกำไร

สำหรับการศึกษานั้น ไม่เหมือนธุรกิจ เพราะการศึกษา ไม่ได้หวังผลกำไรเป็นตัวเงิน แต่ผลที่ได้เป็นคุณภาพในด้านต่างๆ ของคน แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา ก็สามารถนำแนวคิดและกระบวนการข้างต้นมาใช้ โดยปรับ

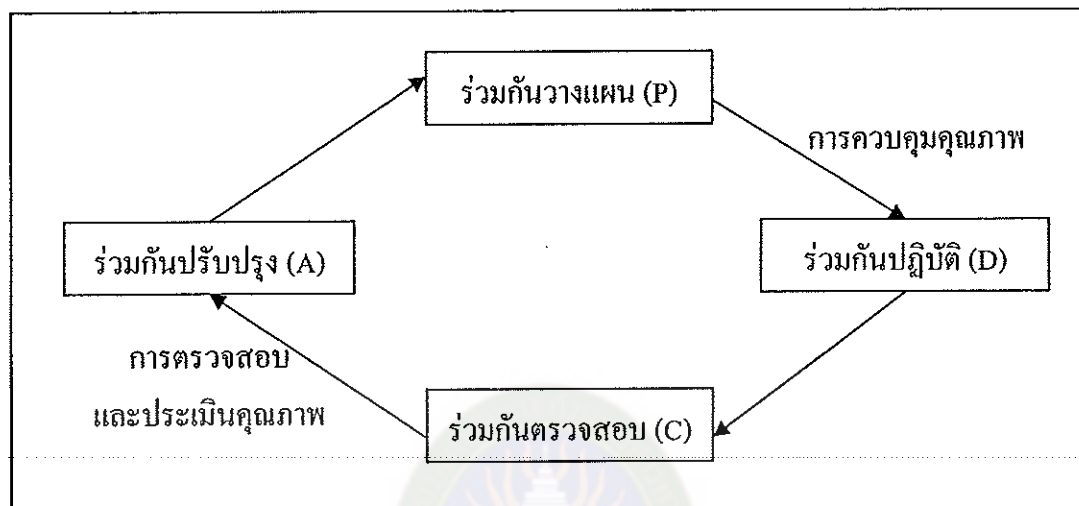
ให้เหมาะสมกับกระบวนการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาคน การที่สถานศึกษา จะจัดการศึกษาให้ดีมีคุณภาพ เพื่อสร้างคนที่มีคุณภาพนั้น ก็เปรียบเสมือนกับการสร้างบ้าน โดยคนในบ้านต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการสร้างบ้านเพื่อประโยชน์อะไร แล้วจึงออกแบบแปลนให้เหมาะสม จากนั้น จึงลงมือวางฐานราก และดำเนินการก่อสร้างตามแบบแปลน ในระหว่างการก่อสร้าง ก็จะต้องตรวจสอบว่า บ้านที่สร้างตรงกับแบบแปลนหรือไม่ วัสดุที่ใช้เป็นไปตามข้อกำหนดหรือไม่ มีความมั่นคงเพียงใด ระบบน้ำไฟเป็นอย่างไร ถ้าพบสิ่งใดที่เป็นข้อบกพร่อง ก็จะปรับปรุงแก้ไขได้ทุกขั้นตอน ซึ่งจะทำให้บ้านที่ก่อสร้างขึ้นมีความแข็งแรง สวยงาม มั่นคง ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการ กระบวนการพัฒนาคนในสถานศึกษานั้นก็เหมือนกับการสร้างบ้าน เพียงแต่การสร้างบ้านนั้น ต้องใช้สถาปนิกซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการ และเมื่อสร้างเสร็จแล้วก็เสร็จเลยไม่ต้องทำต่อ แต่กระบวนการสร้างคนนั้น ผู้ที่เป็นสถาปนิก ก็คือ ผู้บริหาร และครู ซึ่งเป็นบุคลากรภายใน จะต้องร่วมกันพัฒนาเด็กเพื่อให้มีคุณภาพ และจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยไม่หยุด ผู้บริหารและครูในสถานศึกษามีการร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาเด็กให้มีคุณสมบัติเป็นอย่างไร และถ้าจะให้เด็กมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ก็ต้องช่วยกันคิดและช่วยกันวางแผน (Plan) ว่าต้องทำอะไร แล้วช่วยกันทำ (Do) ช่วยกันตรวจสอบ (Check) และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง (Action) ให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพให้ดีขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยร่วมกันทำงานเป็นทีม

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันวางแผน กำหนดเป้าหมายและวิธีการ ลงมือทำตามแผนทุกขั้นตอน และมีการบันทึกข้อมูล เพื่อร่วมกันตรวจสอบผลงาน หาจุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุง แล้วต้องร่วมกันปรับปรุงแผนงานนั้นๆ โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา ที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดการทำงานที่เป็นระบบเช่นนี้ ช่วยสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันภายในสถานศึกษา เกิดความรู้สึกร่วมกันเป็นงานปกติเป็นการมองตนเองและประเมินตนเอง ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีฐานข้อมูลที่มั่นคงเป็นจริงพร้อมแสดงต่อการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพ และแนวคิดตามหลักการบริหาร

ถ้าหากพิจารณาถึงแนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพ ที่ประกอบด้วย การควบคุม การตรวจสอบคุณภาพและการประเมินคุณภาพ กับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (PDCA) ซึ่งประกอบด้วย ร่วมกันวางแผน (P) ร่วมกันปฏิบัติตามแผน (D) ร่วมกัน

ตรวจสอบ (C) ร่วมกันปรับปรุง (A) จะเห็นว่ามีผลสอดคล้องกัน ดังปรากฏตามแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547 : 7) คือ

แผนภูมิที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพกับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร

จากแผนภูมิข้างต้นจะเห็นว่าการควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพ ก็คือกระบวนการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษา จะต้องร่วมกันวางแผน และดำเนินการตามแผน เพื่อพัฒนาสถานศึกษา ให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษา ร่วมกันตรวจสอบ เพื่อพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพ ให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา เมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้ว หน่วยงานในเขตพื้นที่และต้นสังกัด ก็จะเข้ามาช่วยติดตามและประเมินคุณภาพ เพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความภูมิใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

4. หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน

หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ตามแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ได้แก่

4.1 จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

4.2 การที่จะดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย จะต้องทำให้การประกันคุณภาพ การศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคน ในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ดำเนินการตามแผน ตรวจสอบ ประเมินผล และพัฒนา ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ มีความ โปร่งใสและมี จิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

4.3 การประกันคุณภาพ เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็น ผู้บริหาร ครู- อาจารย์ และบุคคลอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่ เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่หรือหน่วยงานที่กำกับ ดูแล ได้มีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล พัฒนา ปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดัน ให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการ ของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษา หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปว่า การประกัน คุณภาพการศึกษาครอบคลุมมวลกิจกรรมและภารกิจทางวิชาการและทางการบริหารการจัดการ ที่มีการวางแผนล่วงหน้า และมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อที่จะสร้างความมั่นใจ ว่า ผู้เรียนจะมีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษา ที่กำหนด การออกแบบและการดำเนินงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อที่สถานศึกษา จะร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพให้เป็น ไปตามมาตรฐานการศึกษา มิใช่การจับผิดหรือทำให้ บุคลากรเสียหน้า โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนั้น จึงเป็นความจำเป็น อย่างยิ่ง ที่สถานศึกษาทุกแห่ง ต้องดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้มีคุณภาพ และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 47 วรรคสอง ได้บัญญัติให้มีการกำหนดระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพ การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและปฐมวัย เพื่อให้หน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะสถานศึกษา ได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการมีสาระสำคัญ โดยสรุป 8 ขั้นตอน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 2) ได้แก่ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

การพัฒนามาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษา การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ รายละเอียดของขั้นตอนในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกล่าวถึงไว้ ในแต่ละขั้นตอนทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ดังนี้

4.1 การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ

กรมวิชาการ (2545 : 7) กล่าวถึงขั้นตอนการจัดระบบบริหารและสารสนเทศไว้ว่า สถานศึกษา จะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำหนดแนวทางวิธีการดำเนินการ กำกับ ติดตาม ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงาน เสนอแต่งตั้งคณะบุคคลเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบ ทบทวนและรายงานคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา รวมทั้ง ให้มีระบบสารสนเทศ ที่มีข้อมูลเพียงพอต่อการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 8) กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดระบบบริหารและสารสนเทศไว้ว่า ข้อมูลและสารสนเทศนับว่าเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กร ไม่ว่าจะระดับใดก็ตาม เนื่องจากข้อมูลและสารสนเทศจะชี้ให้เห็นถึงสภาพจุดเด่นและจุดด้อยขององค์กร ซึ่งช่วยให้มองเห็นแนวทางของการพัฒนาองค์กรได้เป็นอย่างดี หากข้อมูลและสารสนเทศไม่ถูกต้อง ไม่สมบูรณ์ ไม่เป็นปัจจุบัน และไม่สะดวกต่อการใช้งาน การวางแผนพัฒนาองค์กรก็จะไม่ถูกทาง ดังนั้น จึงต้องมีการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ถูกต้อง ครบคลุมและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ ทั้งนี้ การจัดระบบบริหารข้อมูลและสารสนเทศ สิ่งที่คุณดำเนินการจำเป็นต้องทราบมี 3 ประการ คือ ข้อมูล (Data) สารสนเทศ (Information) และระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา (School education Management system : School EMS.)

1. ความหมาย

ข้อมูล (Data) หมายถึง จำนวนหรือคุณลักษณะที่บ่งชี้ข้อเท็จจริง ทั้งที่เป็นตัวเลข สัญลักษณ์และตัวหนังสือ แทนปริมาณที่อธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น จำนวนเด็กในวัยเรียน จำนวนนักเรียนยากจน จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นต้น

สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์หรือผ่านการประมวลผลแล้ว อยู่ในรูปที่มีความหมาย และสามารถนำไปใช้

ประกอบการตัดสินใจหรือไปใช้ในเรื่องต่างๆ ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เช่น อัตราการเกณฑ์เด็กเข้าเรียน ร้อยละของนักเรียนที่มีผลการประเมินน่าพอใจ

ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการสถานศึกษา (School education Management system : School EMS.) หมายถึง ระบบการรวบรวมสารสนเทศต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยจัดตั้งขึ้นเพื่อการรวบรวม จัดเก็บ และใช้สารสนเทศได้ตามความต้องการของหน่วยงาน ทั้งนี้ จะต้องมีจัดการอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บเป็นแฟ้มเอกสาร หรือใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการจัดเก็บก็ตาม

2. สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาสถานศึกษา

สารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาสถานศึกษานั้น ควรพิจารณาจัดเก็บให้สอดคล้องกับลักษณะของมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วนิยมพิจารณาตามการวิเคราะห์เชิงระบบที่มีอยู่ 3 องค์ประกอบ คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

3. กระบวนการพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ มีกระบวนการในการดำเนินงาน ดังนี้

- 3.1 กำหนดความต้องการร่วมกันระหว่างบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ว่ามีข้อมูลใดบ้างที่จำเป็นต้องใช้ในสถานศึกษา
- 3.2 วางแผนการเก็บข้อมูล ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะครูจะต้องร่วมกันวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยระบุลักษณะข้อมูล วิธีการ และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และแหล่งข้อมูล เป็นต้น
- 3.3 จัดหาและหรือสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 เก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำนึงถึงความถูกต้องและเป็นปัจจุบันของข้อมูล
- 3.5 วิเคราะห์ข้อมูลและเก็บรักษาข้อมูลที่จัดเก็บมา โดยจัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ ใช้ได้สะดวก และนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์
- 3.6 ปรับปรุงและพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง

4. การนำข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประโยชน์ เมื่อสถานศึกษาพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศแล้ว สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง และครอบคลุมทั้งด้านการบริหารจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเอง ดังนี้

4.1 สถานศึกษา

4.1.1 พัฒนาผู้เรียน สามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศ วางแผน การจัดการเรียนรู้ ตลอดจน การสำรวจความสนใจ การตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน การจัดแผนการจัดการเรียนรู้ และร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.2 พัฒนาผู้สอน สามารถใช้ข้อมูลสารและสนเทศ วางแผน การจัดการเรียนรู้ ตลอดจน การสำรวจความสนใจ การตรวจสอบความรู้พื้นฐานของตนเอง การจัดแผนการจัดการเรียนรู้ และร่วมจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4.1.3 พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา สามารถใช้ข้อมูล สารสนเทศ สำหรับการกำหนดนโยบาย การวางแผนปฏิบัติงาน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก นิเทศ ติดตาม ประเมินผล และสร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรในสถานศึกษา

4.2 ผู้ปกครองและชุมชน สามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศ สำหรับ การร่วมจัดทำหลักสูตร ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการเรียนรู้ นิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของผู้เรียน

4.3 หน่วยงานจัดการศึกษาในพื้นที่ สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศ ไปใช้ตรวจสอบ ทบทวนและปรับปรุงคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาเกิดการพัฒนา คุณภาพการศึกษา โดยการนิเทศ ติดตามและประเมินผล การประเมินภายใน และการส่งเสริม จุดเด่น และปรับปรุงแก้ไขจุดด้อยของสถานศึกษา

4.4 องค์กรภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) สามารถนำข้อมูลและสารสนเทศ ไปใช้ในการศึกษา คุณภาพของโรงเรียน พร้อมทั้ง ยืนยันผลการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อนำข้อมูลเสนอแนะ ต่อโรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เสนอผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อนิเทศ ติดตาม และช่วยเหลือการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต่อไป

4.2 การพัฒนามาตรฐานการศึกษา

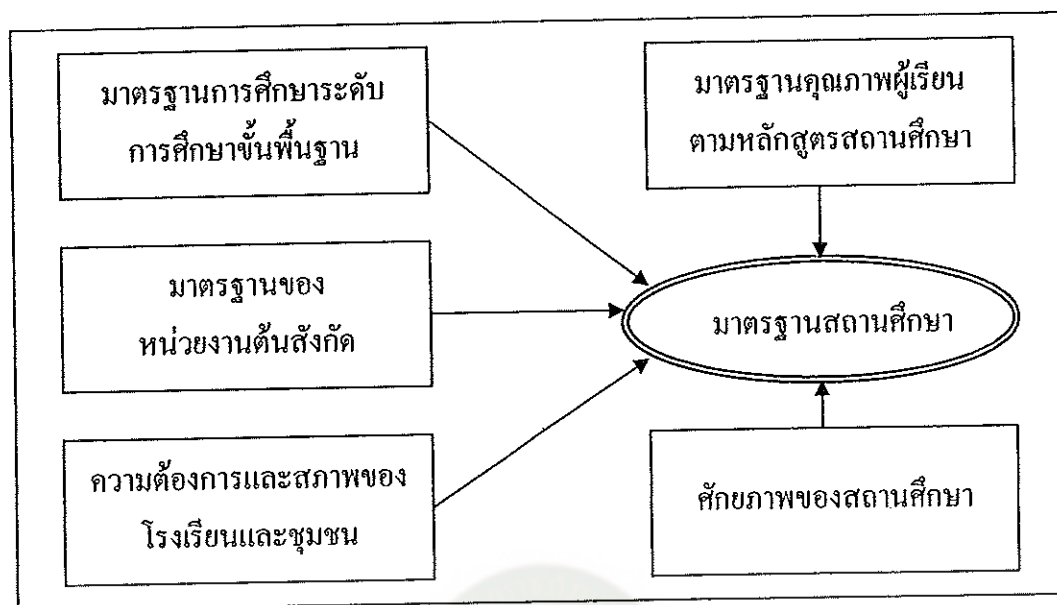
กรมวิชาการ (2545 : 8) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนามาตรฐานการศึกษา ว่า สถานศึกษาจะต้องกำหนดมาตรฐานระดับสถานศึกษา ให้เหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา ท้องถิ่น และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 12) กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนามาตรฐานการศึกษาว่า มาตรฐานการศึกษา เป็นสภาพที่พึงประสงค์หรือพึงปรารถนา จะให้เกิดขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของสถานศึกษา ในการพัฒนาผู้เรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ปัจจุบันนี้ มาตรฐานโรงเรียน ยังถูกกำหนดให้เป็น เป้าหมายหลักของระบบประกันคุณภาพทางการศึกษาคด้วย หากพิจารณาเชิงระบบแล้วจะเห็นว่า สามารถกำหนดมาตรฐานได้ทุกองค์ประกอบของระบบ คือ มาตรฐานด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต ที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จะต้องใช้เป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ให้ได้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดต่อไป

มาตรฐานด้านปัจจัยจะเกี่ยวข้องกับบุคลากรและงบประมาณ ทั้งในด้าน ความเพียงพอและคุณภาพ รวมทั้ง การจัดการ ส่วนมาตรฐานด้านกระบวนการ ประกอบด้วย การบริหารและการจัดการเรียนการสอน สำหรับมาตรฐานด้านผลผลิต จะมุ่งเน้นที่คุณภาพของ ผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานและตัวบ่งชี้ ถือเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนของสถานศึกษา ที่ผู้บริหาร คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครอง จะต้องร่วมมือกันจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และพัฒนาสถานศึกษา ให้เป็นไปตามกรอบ มาตรฐานและตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ สถานศึกษายังจะต้องตอบตนเองให้ได้ว่า บรรดา กิจกรรมที่ตนเองจัด ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนนั้น มีกิจกรรมใดบ้างที่จะทำให้ตัวบ่งชี้ และมาตรฐานใดบรรลุผล มีตัวบ่งชี้และมาตรฐานใดบ้างที่ยังไม่มีกิจกรรมใดๆ ที่มาช่วยผลักดัน ให้เกิดขึ้น

มาตรฐานการศึกษาเป็นกุญแจสำคัญและเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัด การศึกษาของสถานศึกษา โดยสถานศึกษา อาจทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์มาจากมาตรฐาน การศึกษาจากหลายหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็นมาตรฐานสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด และมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ สถานศึกษาอาจจะทำการพัฒนามาตรฐานขึ้นใหม่เป็นของตนเองก็ได้ โดยมุ่งเน้นให้มาตรฐาน ของสถานศึกษามีความสอดคล้องกับสภาพของ โรงเรียนและชุมชน และศักยภาพของ โรงเรียน เป็นสำคัญ ดังแผนภูมิที่ 3 ต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 กรอบการพัฒนามาตรฐานสถานศึกษา

4.3 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 9) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่า สถานศึกษาต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดวิธีการดำเนินงานที่มีหลักวิชาการ มีผลการวิจัยหรือข้อมูลเชิงประจักษ์ที่อ้างอิงได้ มีแผนปฏิบัติการประจำปีรองรับ มีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 15 - 18) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่าเมื่อ โรงเรียนมีมาตรฐานระดับสถานศึกษาแล้ว โรงเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะต้องร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยความสำเร็จของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษานั้น มีขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การเตรียมการ

การเตรียมการของโรงเรียนส่วนที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีกิจกรรมสำคัญที่ควรดำเนินการ ดังนี้

1.1 การสร้างความเข้าใจ ก่อนดำเนินการ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้แก่บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนทุกฝ่าย โดยเฉพาะต้องให้เข้าใจว่า แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาคืออะไร ใครได้รับ

ประโยชน์จากแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาบ้าง เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติตามภารกิจ จนบรรลุความคาดหวังที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเป้าหมายได้อาสาเข้ามาดำเนินการ แต่เนื่องจากอาสาสมัครเหล่านี้ อาจจะไม่มีความสามารถเฉพาะในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงควรเลือกตัวแทนจากกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้ครบทุกกลุ่ม หรือให้มากกลุ่มที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพิ่มเข้ามาอีกส่วนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม สถานศึกษา ควรพิจารณาจำนวนของคณะกรรมการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานด้านขนาดของโรงเรียน และประสิทธิภาพของการดำเนินงาน นอกจากนี้ เพื่อให้สามารถจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างราบรื่น คณะผู้จัดทำควรเป็นผู้ที่มีทักษะด้านการจัดองค์การ เป็นที่ยอมรับว่า เป็นผู้ทำงานได้ประสบความสำเร็จ และเป็นตัวแทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน

2. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

การดำเนินการสร้างระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน จะบรรลุผลสำเร็จได้ ปัจจัยหลักประการหนึ่งก็คือ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนครอบคลุมส่วนต่างๆ ของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาซึ่งกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มี 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน และการกำหนดยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน

2.1 การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน กิจกรรมเริ่มแรกของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ การศึกษาสถานภาพของโรงเรียน เพื่อให้เราทราบสถานภาพของโรงเรียนว่าเป็นอย่างไร คณะผู้จัดทำแผนควรวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทั้งภายนอกและภายในโรงเรียน เพราะผลที่ได้จะทำให้เราทราบว่า ณ เวลานั้นโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหา อุปสรรค จุดเด่นและจุดด้อยอะไรบ้าง เพื่อจะนำข้อมูลทั้งหมดไปกำหนดสภาพที่คาดหวัง หรือทิศทางการพัฒนาโรงเรียนต่อไป ประเด็นการศึกษาสถานภาพของโรงเรียนที่ควรดำเนินการ ได้แก่ การวิเคราะห์ผลผลิตหลัก การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในโรงเรียน และการประเมินสภาพของโรงเรียน

2.2 การกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน เมื่อโรงเรียนได้ประเมินสถานภาพของตนเองแล้ว โรงเรียนควรกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียนไว้

ให้ชัดเจน โดยนำสถานภาพของโรงเรียน มาเป็นตัวกำหนดทิศทางด้วย ซึ่งการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของโรงเรียน ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ผลลัพธ์และผลผลิตหลัก

2.3 การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ทิศทางการดำเนินงาน ที่กล่าวมานั้น เป็นกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ของการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรทั้งหลาย จะต้องนำกลยุทธ์ดังกล่าว มาแปลงให้เกิด งาน/โครงการ/กิจกรรม ที่จะทำให้เห็นภาพรายละเอียดมากขึ้น ทั้งสภาพความสำเร็จ กิจกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จและงบประมาณที่ใช้

3. นำไปสู่การปฏิบัติ

เมื่อโรงเรียนดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ต้องมีการปฏิบัติตามแผนและการประเมินแผน ทั้งนี้ โรงเรียนควรมีการกำหนดแนวทางในการนำแผนสู่การปฏิบัติให้ชัดเจน ดังนี้

3.1 ความตระหนักต่อหน้าที่ในการปฏิบัติตามแผน ถึงแม้โรงเรียนจะมีการประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน ได้รับทราบถึงการจัดทำแผนและร่วมกันยกร่างแผน ตลอดจน วิพากษ์ วิเคราะห์รายละเอียดของแผนแล้วก็ตาม โรงเรียนก็ควรย้ำเตือนถึงประโยชน์ของการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้ง ควรนำร่างแผนฉบับที่จะใช้จริง ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ร่วมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้แผนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2 แต่งตั้งและมอบหมายความรับผิดชอบ นอกจากโรงเรียนจะจัดให้มีคณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่กำหนดแนวทาง กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและทบทวนการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนแล้ว โรงเรียนควรมอบหมายหรือส่งมอบแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับผู้ปฏิบัติด้วย เพื่อที่ผู้ปฏิบัติจะได้รับทราบหน้าที่และขอบข่ายของภารกิจของตนที่ระบุไว้ในแผนอย่างเป็นทางการ

3.3 การศึกษารายละเอียดของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา บุคลากรผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนต้องทำความเข้าใจรายละเอียดต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่ วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ที่โรงเรียนจะดำเนินการในแต่ละปีตามที่ได้วางแผนไว้ ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่า จะดำเนินการอย่างไรภารกิจต่างๆ ที่ระบุอยู่ในแผนจึงจะสำเร็จลุล่วงตามกำหนดเวลาที่ระบุไว้ รวมทั้ง การที่จะประเมินและเขียนผลการปฏิบัติงานในแต่ละระยะเวลาด้วย

4.4 การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 9) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่าหมายถึง การนำแผนลงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและมุ่งสู่การบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 19 - 20) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดดำเนินงานแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาว่าเป็นขั้นตอนของการลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่คิดไว้ ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร โรงเรียน ควรเป็นผู้นำในการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ รวมทั้ง มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายปฏิบัติงานอย่างมีความสุข โดย

1. จัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2. กำกับ ติดตามและนิเทศงานของบุคลากรทุกคนทุกฝ่าย เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการดำเนินงาน คือ ระหว่างที่มีการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ อาจไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น แผนที่กำหนดไว้อาจไม่รัดกุม ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป บุคลากรในสถานศึกษาที่ไม่มีส่วนร่วมในการวางแผนก็จะไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงาน หรือบางครั้งบุคลากรดังกล่าวไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของตนหรืออาจขาดความตระหนักในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ได้กำหนด นอกจากนี้ อาจมีภารกิจอื่นเข้ามาแทรกระหว่างการปฏิบัติงาน จนทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดไว้ เป็นต้น

4.5 การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 10) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาว่า ควรดำเนินการ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเป็นไปตามสภาพความเป็นจริง รวมทั้ง มีการผลการตรวจสอบไปใช้ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 21 - 22) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาว่า เมื่อโรงเรียนได้ดำเนินงานไปได้

ระยะหนึ่ง มีความจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพเพื่อนำผลที่ได้มาพิจารณาช่วยเหลือ หรือส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษา โดยในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ การศึกษานั้น ดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา จากภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการประเมินตนเองของ โรงเรียนอย่างเป็นระบบ ที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยความร่วมมือของบุคลากร ใน โรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย จุดเน้น และทิศทางการพัฒนา โรงเรียน หลังจากดำเนินการแล้ว ควรนำผลมาใช้ปรับปรุงในส่วนที่เป็นจุดด้อย ไม่ว่าจะเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง หรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นๆ ก็ตาม

2. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา จากหน่วยงานต้นสังกัด เป็นการตรวจสอบโดยคณะกรรมการจากภายนอก ที่ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียน เป็นการดำเนินการเพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมให้การจัดการศึกษา ของโรงเรียนพัฒนาสู่มาตรฐานการศึกษา และให้ความเชื่อมั่นว่า การจัดการศึกษาของ โรงเรียน เป็นไปตามเป้าหมายและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อดำเนินการตรวจสอบแล้ว จะต้องจัดทำ รายงานให้โรงเรียนทราบ เพื่อนำผลมาปรับปรุง พัฒนาคุณภาพของ โรงเรียน

เนื่องจาก การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา จากภายในของ สถานศึกษา เป็นกระบวนการประเมินตนเองของ โรงเรียนอย่างเป็นระบบ จึงต้องประกอบด้วย ขั้นตอนของการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความตระหนัก การเตรียมความพร้อม การวางแผนการประเมินตนเอง การปฏิบัติตามแผน การเขียนรายงานผลการประเมินตนเอง และการนำผลการประเมิน ไปใช้

4.6 การประเมินคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 10) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการประเมินคุณภาพการศึกษา ว่า สถานศึกษาจะต้องประเมินคุณภาพการศึกษา โดยจัดให้ผู้เรียนทุกคนทุกระดับช่วงชั้นของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการประเมินผลสัมฤทธิ์ในวิชาแกนหลัก และคุณลักษณะ ที่สำคัญ ด้วยเครื่องมือมาตรฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 22 - 23) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการประเมินคุณภาพการศึกษาว่า เมื่อ โรงเรียนดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาของสถานศึกษา เริ่มตั้งแต่ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ การพัฒนา

มาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาแล้ว โรงเรียนจำเป็นต้องได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งดำเนินการได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่สำคัญ ตามหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งจะเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนทุกคน ในทุกระดับช่วงชั้นของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ความสามารถในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียนสื่อความ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยเครื่องมือประเมินที่ได้มาตรฐาน ในขณะเดียวกัน หน่วยงานต้นสังกัดจะดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในระดับชั้น ป.3, ป.6, ม.3 และ ม.6 ของทุก โรงเรียนด้วย เพื่อเทียบเคียงผลการประเมินกับเกณฑ์มาตรฐานกลาง และเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษา

2. การประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานสถานศึกษา โดยโรงเรียนจะต้องดำเนินการประเมินคุณภาพการศึกษา ตามกรอบมาตรฐานสถานศึกษาที่ร่วมกันกำหนดไว้ในทุกมาตรฐาน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม และให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพการศึกษาด้วย

4.7 การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี

กรมวิชาการ (2545 : 11) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีว่า สถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี โดยระบุถึงความสำเร็จตามเป้าหมายในแผนและผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 24 - 26) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีว่า การรายงานผลการดำเนินงานของโรงเรียน นับว่าเป็นขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการ ตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เราเรียกเอกสารนี้ว่า รายงานประจำปีหรือรายงานการประเมินตนเอง เอกสารรายงานดังกล่าวนี้จะช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียกับการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ปกครองนักเรียน จะได้ทราบถึงผลการจัดการศึกษาและระดับคุณภาพของโรงเรียนแห่งนั้นด้วย ด้วยเหตุที่เป็นเอกสารสำคัญ จึงได้มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 48 ว่า สถานศึกษา ต้องจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และ

มาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประเมินภายนอก ทั้งนี้ ในการจัดทำรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี มีรายละเอียดที่ควรทราบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการจัดทำรายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ

1.1 เพื่อรายงานจุดเด่น จุดด้อยของการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

1.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริม ปรับปรุง แก้ไขและพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานของสถานศึกษา

1.3 เพื่อให้โรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในปีต่อไป

2. กลุ่มเป้าหมายของการรายงาน ที่จะต้องนำเสนอรายงานให้ทราบนั้นมีหลายกลุ่ม การกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจนจะช่วยให้สะดวกและง่ายต่อการสื่อสาร ระหว่างสถานศึกษากับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจน การติดตามสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยกลุ่มเป้าหมายที่จะนำเสนอรายงาน ได้แก่

2.1 ผู้เรียน เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ผลการประเมินด้านคุณลักษณะ ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และรายกลุ่มสาระการเรียนรู้

2.2 ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ด้านผลการดำเนินงาน ความก้าวหน้าของงาน กิจกรรมสำคัญๆ ที่ครอบคลุมภารกิจที่กำหนดในแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อสถานศึกษา แก่ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานศึกษา

2.3 ครู หน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นกลุ่มเป้าหมายที่โรงเรียนมุ่งหวังที่จะเผยแพร่ผลการดำเนินงานการจัดการศึกษา ตามมาตรฐานและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

3. องค์ประกอบของรายงาน เนื่องจาก รายงานผลการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นเอกสารที่บ่งบอกถึง สถานศึกษา และผลการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้น องค์ประกอบของรายงาน จึงควรประกอบด้วยองค์ประกอบหลักต่อไปนี้คือ

3.1 ข้อมูลทั่วไปของ โรงเรียน เช่น ชื่อโรงเรียน ที่ตั้ง ระดับ ประเภทที่เปิดสอน สังกัดของโรงเรียน แผนที่แสดงเขตบริการ แผนผังแสดงอาณาเขตติดต่อกับสถานที่สำคัญต่างๆ โครงสร้างการบริหารของโรงเรียน จำนวนครูและจำนวนนักเรียน คณะกรรมการ

สถานศึกษา คณะกรรมการนักเรียน งบประมาณ ขนาดประชากร ในเขตพื้นที่บริการ ศาสนา อาชีพ สภาพสังคม ชุมชน และสภาพเศรษฐกิจ เป็นต้น

3.2 สภาพการดำเนินงานของโรงเรียน เช่น วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แผนงาน โครงการของโรงเรียน แนวคิดหลักหรือวิธีการที่โรงเรียนใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย เป้าหมาย มาตรการ แผนงาน โครงการของโรงเรียน และผลการประเมินมาตรฐานสถานศึกษา เป็นต้น

3.3 แนวทางการพัฒนาโรงเรียนในอนาคต เช่น ผลการดำเนินงานตามเป้าหมายและยุทธศาสตร์ ตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละปี จุดเด่น จุดด้อยของโรงเรียน ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาในปีต่อไป และสิ่งที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การรวบรวมข้อมูล โรงเรียนควรรวบรวมข้อมูล ตามรูปแบบของการรายงานที่โรงเรียนได้กำหนดไว้

5. การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนนำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล เพื่อนำเสนอเป็นสารสนเทศ โดยพิจารณาจากลักษณะของข้อมูล เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น

6. การนำเสนอข้อมูล เป็นขั้นตอนที่โรงเรียนพิจารณาจัดทำรายงานให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบของการรายงาน ลักษณะของข้อมูล การวิเคราะห์ และการแปลผล เพื่อเสนอผู้บริหาร โรงเรียนก่อนเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

7. การเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมาย เป็นขั้นตอนของการนำรายงานที่จัดทำสำหรับแต่ละกลุ่มเป้าหมายเสร็จเรียบร้อยแล้ว เผยแพร่ให้แก่กลุ่มเป้าหมายต่อไป

4.8 การผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 11) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนของการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาว่า สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำทุกปีการศึกษา นอกจากนี้ หน่วยงานต้นสังกัด ควรดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนและร่วมดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมีการศึกษา วิเคราะห์ วิจัยและเผยแพร่นวัตกรรม เกี่ยวกับรูปแบบและเทคนิค วิธีการประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษา รวมทั้ง ควรให้หน่วยงานต้นสังกัด ในระดับจังหวัดหรือระดับเขตพื้นที่การศึกษา ดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพสถานศึกษา อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกสามปี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 27) กล่าวถึง ขั้นตอนการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษาว่า เมื่อโรงเรียน ได้ดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาจนเสร็จสิ้นแล้ว โรงเรียนต้องทำการผุดงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยสามารถดำเนินการได้ใน 3 ลักษณะ คือ

1. ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม ทบทวน และประเมินผล การนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มาใช้ในสถานศึกษา ทั้งในช่วงก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ
2. ปรับปรุง พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
3. นำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มาใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษา ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สรุปได้ว่าการดำเนินงานประกันคุณภาพในสถานศึกษา ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับปฐมวัย จะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง และปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ซึ่งกระบวนการดำเนินงานประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ได้แก่

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ หมายถึง การสร้างความตระหนักให้แก่ผู้เกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญของการจัดทำและพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศ การแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงานข้อมูลสารสนเทศ การจัดหาและหรือการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การปรับปรุงและพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศให้ถูกต้องเป็นปัจจุบันและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา หมายถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานสถานศึกษาแก่ผู้เกี่ยวข้อง และให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษานั้น ต้องสอดคล้องกับสภาพของสถานศึกษา และชุมชน รวมทั้ง มีการกำหนดมาตรฐานสถานศึกษาให้ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานสาระการเรียนรู้ และครอบคลุม ทั้งด้านปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต

3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การชี้แจง สร้างความเข้าใจ ในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาแก่ผู้เกี่ยวข้อง การแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ โดยเน้นการมีส่วนร่วม การศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาของสถานศึกษาและชุมชน การกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ผลลัพธ์และผลผลิตหลัก รวมทั้ง การนำยุทธศาสตร์ที่กำหนด มาจัดทำเป็น แผนงาน โครงการและกิจกรรม

4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง การนำแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่กำหนดมาปฏิบัติ การส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนทุกฝ่ายได้ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนด การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและสนับสนุนทรัพยากร เพื่อการปฏิบัติงาน การนิเทศ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนด โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน

5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา หมายถึง การเตรียมความพร้อม ในการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา อย่างต่อเนื่อง โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้ง การนำข้อมูลจากการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพศึกษามาใช้ปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน

6. การประเมินคุณภาพการศึกษา หมายถึง การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ประเมินคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพและมีมาตรฐาน โดยมีการประเมินคุณภาพการศึกษาด้วยวิธีการ หลากหลาย การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และการประเมินการอ่าน ทักษะการคิดวิเคราะห์ เขียนสื่อความ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน

7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี หมายถึง ขั้นตอนการจัดเก็บรวบรวม ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงานการประเมินตนเอง การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลเพื่อจัดทำรายงาน การประเมินตนเอง โดยมีองค์ประกอบครบถ้วน ครอบคลุมภารกิจ และการนำเสนอแนวทางการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้ง การเสนอรายงานการประเมินตนเองเผยแพร่ต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนอย่างกว้างขวาง

8. การผูกงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การติดตาม ประเมินผล การนำระบบการประกันคุณภาพศึกษามาใช้ในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยการมีส่วนร่วม ของผู้เกี่ยวข้อง การนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาใช้ปรับปรุง พัฒนาระบบ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา รวมทั้ง การนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้
อย่างต่อเนื่อง

การบริหารสถานศึกษา

สำหรับการบริหารสถานศึกษา หรือการบริหารโรงเรียนนั้น ได้มีนักการศึกษา และ
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายและแนวคิด ในทัศนะที่แตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้

จรัส นองมาก (2541 : 93) ได้กล่าวถึง ความหมายของการบริหาร ไว้ว่าหมายถึง
การทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น การบริหารจำเป็นต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำ
เอาทรัพยากรทางการบริหาร มาประกอบตามกระบวนการบริหาร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์
ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงต้องทำงานกับคณะบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อประกอบ
ภารกิจให้ได้ตามที่ต้องการ

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (ไพโรจน์ ทองนา. 2543 : 24 ; อ้างอิงมาจาก นพพงษ์
บุญจิตราดุลย์. 2543 : 4) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนหมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคน
ร่วมมือดำเนินการเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกด้าน คือ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ
พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ
ที่ต้องอาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งผลกระทบต่อบุคคล ตลอดจน อาศัยทรัพยากร และเทคนิค
ต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

ไพบุลย์ ยอดยิ่ง (2545 : 2 - 3) ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับการบริหาร เพื่อนำมาปรับใช้กับ
การบริหารการศึกษา สรุปว่า ผู้บริหารทุกคนเป็นผู้บังคับการ และจะได้ชื่อว่าเป็นนักบริหาร
ที่แท้จริง ก็ต่อเมื่อสามารถบริหารงานจนสามารถทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดย
การจัดเตรียมและจัดสรรการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้เป็นกลุ่มงานที่สัมพันธ์กันอย่างดี โครงสร้าง
กลุ่มงานที่สามารถทำร่วมกันได้ ต้องจัดคนที่เหมาะสมกับงานแต่ละด้าน ให้ทุกตำแหน่งงาน
ที่เตรียมไว้นั้นมีกำลังคนที่มีความสามารถพร้อมจากนั้นจึงดำเนินการสั่งการให้ดำเนินงานด้วยดี
และให้มีระบบความร่วมมือที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และตลอดระยะเวลาทำงานทุกอย่างก็ต้อง
คอยกำกับหรือควบคุม วัสดุ ให้งานทุกด้านได้ผลมากที่สุด หน้าที่ต่างๆเหล่านี้ ถือว่าเป็นงาน
ที่ผู้บริหารจะต้องจัดการภายในหน่วยงานของตน สิ่งที่ผู้บริหารต้องทำจึงอยู่ที่งานขององค์กร
ที่จะต้องทำและคนขององค์กรที่จะมาเป็นผู้ทำงานให้สำเร็จ ผู้บริหารจึงต้องมีการวางแผนและ
จัดสิ่งเหล่านี้ให้เป็นระเบียบ มีการแบ่งงานที่ดี มีการจัดคนเข้าทำงาน มีการสั่งการ และจูงใจ

การทำงานของคน ให้งานได้ผลดีที่สุด งานของผู้บริหารหรือกิจกรรมทางการบริหาร จึงอยู่ที่จุดกึ่งกลางระหว่างงานและคนที่เป็นสมาชิกขององค์การด้านหนึ่ง และเป้าหมายผลสำเร็จของงานอีกด้านหนึ่ง

วีรชัย วรรณศรี (2545 : 9) ได้กล่าวถึง ความหมายของการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า หมายถึง กระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อให้การบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมให้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 69 - 70) ได้ให้แนวคิดในการบริหารและการจัดการที่ดี เพื่อมาปรับใช้ในบริบทขององค์กรทางการศึกษา ในประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การกำหนดจุดหมาย ผลที่คาดหวัง หรือภาพความสำเร็จของการบริหารและการจัดการที่ดี (Goal / Expected Output)
2. กระบวนการบริหารและการจัดการที่ดี (Process)
3. ทรัพยากรที่จำเป็นในการบริหารและการจัดการที่ดี (Input / Resource)
4. ระบบควบคุม (Feedback / Control System)
5. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารและการจัดการ

จากการศึกษาความหมายของการบริหารสถานศึกษา สรุปว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล เพื่อร่วมมือกันพัฒนาคุณภาพของงานภายในสถานศึกษาและการให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกของสังคม ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ร่วมกัน ดังนั้น การบริหารสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งหากดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดประสิทธิผล กล่าวคือ ผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษาเป็นบุคคลที่มีคุณภาพนั่นเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ชาติชาย พิมพิไสย (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา การดำเนินงานตามมาตรฐาน การประกันคุณภาพการศึกษา ของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษา พบว่า

1. การดำเนินงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การวางแผนพัฒนาระบบข้อมูล สารสนเทศ และด้านการกระตุ้นส่งเสริมให้บุคลากรใน โรงเรียนปฏิบัติตามธรรมเนียมโรงเรียน

2. ปัญหาการดำเนินงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา ของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการควบคุมคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาสำคัญ คือ การประเมินคุณภาพการศึกษาประจำปี ข้อเสนอแนะ ที่ควรพิจารณาในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา คือ การปฏิบัติงานภายใน โรงเรียน ควรดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญ โรงเรียน การกำกับ ติดตาม ควรมีการปฏิบัติงาน อย่างจริงจัง และการพัฒนาครูผู้สอน ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

ทำเนียบ มหาพรหม (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การปฏิบัติงานตามมาตรฐาน การประกันคุณภาพการศึกษาใน โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษา พบว่า

1. โรงเรียนปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวม ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับ คือ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย และด้านผลผลิต

2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา มีปัญหา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านบุคลากร ตามลำดับ

3. เพื่อให้การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาดีขึ้น ครูควรตระหนักในบทบาทหน้าที่และปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ผู้บริหาร จัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรใน โรงเรียนมีความรักสามัคคีกัน รักในเกียรติและศักดิ์ศรีของ ความเป็นครู มีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน โรงเรียนควรจัดฝึกอบรม สัมมนาและ ประชุม ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียน ควรกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนได้รับทราบ

และร่วมกันปฏิบัติตามอย่างจริงจัง และมีการจัดประชุมวางแผนการปฏิบัติงานตามมาตรฐาน การประกันคุณภาพการศึกษา

ประกาย บัทรสิริมงคล (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษา การดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษา ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตพุทธมณฑลอิสาน จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่า มีปฏิสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างขนาดโรงเรียน และสถานภาพ ต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ทั้งโดยรวม และ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ขั้นตอน การตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ขั้นตอนการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียน และขั้นตอนการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก

อารมณ์ พลเยี่ยม (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ระดับการดำเนินการตามนโยบาย การประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และสภาพปัญหา ในการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัย ขอนแก่น ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับ อุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีการดำเนินการในระดับปานกลางค่อนข้างมาก มี 2 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน และ ด้านปรัชญา ภาณิธาน วัตถุประสงค์และแผนการดำเนินงาน ส่วนด้านที่มีการดำเนินการระดับ ปานกลางค่อนข้างน้อย มี 2 ด้าน คือ ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และด้านระบบและกลไก การประกันคุณภาพการศึกษา

2. ปัญหาการดำเนินการตามนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษา ระดับ อุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปัญหาที่สำคัญที่พบ คือ (1) ด้านการเรียนการสอน ระบบ สรรหา และการธำรงรักษาคุณภาพอาจารย์ที่มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ คุณธรรม จริยธรรม ยังไม่ดีเท่าที่ควร (2) คณาจารย์ที่ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 52 (3) หน่วยงานที่รับผิดชอบในการให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพ การหางานทำแก่นักศึกษา มีไม่เพียงพอ (4) การส่งเสริมการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยมีอาคารสถานที่เอื้อต่อการจัดการเรียน การสอนแบบศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ไม่เพียงพอ และ (5) ด้านกิจกรรมการพัฒนานิสิตนักศึกษา การพัฒนานิสิต นักศึกษา ในด้านสังคม ให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รักประชาธิปไตย รู้จักอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรม ยังไม่เหมาะสม

ณรงค์ ศรีมาฆรณ์ (2549 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษา พบว่า

1. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัด ศรีสะเกษ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาแต่ละด้าน คือ มาตรฐานด้านปัจจัย มีการดำเนินการ อยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานด้านกระบวนการ มีการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก และมาตรฐานด้านผลผลิต มีการดำเนินการ อยู่ในระดับ ปานกลาง

2. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูสายบริหารกับข้าราชการครู สายปฏิบัติการสอน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่มีประสบการณ์การทำงาน ต่างกัน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน มัธยมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ที่มีขนาดต่างกัน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

ดวงดาว ทองผ่อง (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพและปัญหาการประกันคุณภาพ ภายใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการประกันคุณภาพภายใน ทั้ง โดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่า มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก

2. ปัญหาการประกันคุณภาพภายใน ทั้ง โดยรวมและรายด้านทุกด้าน พบว่า มีปัญหา อยู่ในระดับน้อย

3. ผลการเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายใน จำแนก ตามตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความเห็นต่อสภาพและปัญหาการประกันคุณภาพ ภายใน ทั้ง โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการเปรียบเทียบ สภาพและปัญหาการประกันคุณภาพภายใน จำแนก ตามขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอน ที่อยู่ใน โรงเรียนขนาดต่างกัน มีความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพในการประกันคุณภาพภายใน ทั้ง โดยรวมและรายด้านทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่า ผู้บริหารและครูสอน ที่อยู่ใน โรงเรียนขนาดต่างกัน

มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการประกันคุณภาพภายใน ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

แพทริเซีย (Patricia, 1994 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการประเมินการก้าวไปสู่ การประกันคุณภาพการศึกษา และการควบคุมการปฏิบัติงาน ในประเทศเยอรมัน ออสเตรีย ฝรั่งเศส นิวซีแลนด์ และสวีเดน ผลการศึกษา พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นชัดเจน ในระบบ การประกันคุณภาพการศึกษานั้น กลไกทางสังคมจะช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในประเทศ เยอรมัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากจังหวัดหนึ่ง ไปสู่อีกจังหวัดหนึ่ง การประกันคุณภาพ การศึกษาและควบคุมการปฏิบัติงาน เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ครูต้องรับผิดชอบต่ออาชีพของตน ต้องดำเนิน ไปอย่างมีเหตุผลและมีกระบวนการที่ชัดเจน ในประเทศฝรั่งเศส ได้ให้ความสำคัญ และเชื่อถือเกี่ยวกับการ ใช้ข้อสอบภายนอก โรงเรียน ที่มีการควบคุมจากส่วนกลาง ในประเทศ นิวซีแลนด์ ให้ความสำคัญกับการประเมินจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา และนำ ระบบการสอบ โดยใช้ข้อสอบมาตรฐานกลาง เพื่ออ้างอิงไปสู่การยอมรับที่เป็นมาตรฐาน และ ในประเทศออสเตรีย ก็ได้นำระบบการประเมินผล โดยใช้ข้อสอบมาตรฐาน มีการเตรียมการ อย่างมีแบบแผน ผู้การควบคุมคุณภาพ และการประกันคุณภาพการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาระดับสูงต่อไป

ราฟร์ด (ทำเนียบ มหาพรหม. 2548 : 48 ; อ้างอิงมาจาก Laflet. 1997 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพ โรงเรียนในแต่ละระดับ เพื่อใช้เป็นแนวทาง ให้โรงเรียน ดึงปฏิบัติ ผลการศึกษา พบว่า การประเมินคุณภาพการศึกษา จะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย องค์กรการบริหาร นักเรียน หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โปรแกรมเสริมหลักสูตร บุคลากร อาคารสถานที่และการเงิน จึงจะส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน

ปีเตอร์ (ดวงดาว ทองผ่อง. 2550 : 61 ; อ้างอิงมาจาก Peter. 2007 : บทคัดย่อ) ศึกษาและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศออสเตรีย โดยกล่าวถึง ความจำเป็นของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาในปัจจุบันและอนาคต พบว่า คุณภาพมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษา และกล่าวถึงกระบวนการในการพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพการศึกษา โดยยึดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญว่า ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และทิศทางของการพัฒนาการเรียนรู้อย่างชัดเจน ให้ทุกคนมีส่วนร่วม มีการตัดสินใจโดยใช้

ฐานข้อมูลที่มีคุณภาพ กำหนดระบบและวิธีการควบคุมคุณภาพ ทั้งในส่วนของกระบวนการ และผลลัพธ์ มุ่งมั่นให้สถานศึกษามีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และได้สรุปว่า การประกันคุณภาพการศึกษา ไม่สามารถรับประกันคุณภาพของผู้เรียนได้ แต่กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นวิธีการที่นำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการพัฒนาต่อเนื่องได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเป็นการสร้างความมั่นใจว่า สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐาน และผู้เรียนจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงเป็นกระบวนการที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการหรือบริบทของสถานศึกษา ชุมชนหรือสังคม ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญและเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด จึงต้องมีความตระหนัก มีความรู้ ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังในทุกชั้นตอน และมีความคิดเห็นต่อสภาพและหรือปัญหาการดำเนินงานสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะทำให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

แต่อย่างไรก็ตาม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อาจประกอบด้วยหลายปัจจัย ความแตกต่างด้านตำแหน่งหรือบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระหว่างผู้บริหาร และครูผู้สอน ก็อาจเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลทั้งสองกลุ่ม มีความคิดเห็นต่อสภาพและหรือปัญหาการดำเนินงานแตกต่างกันได้ เช่น จากการศึกษาวิจัยของณรงค์ ศรีมาธรณ์ (2549 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษา และเปรียบเทียบ การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูสายบริหาร กับข้าราชการครูสายปฏิบัติการสอน และพบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า บุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มีตำแหน่งต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน